

ارائه الگوی فرماندهی مطلوب از منظر اسلام و بیانات مقام معظم فرماندهی کل قوا (مدظله‌العالی) با رویکرد فرا ترکیب

سید محمد علوی^۱، محمد اسماعیلی^۲

چکیده

زیربنای الگوی فرماندهی مطلوب، یکی از عوامل اساسی اداره کشور و یکی از مهمترین عوامل رسیدن به سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ ه. ش. است. هدف اصلی این تحقیق، ارائه الگوی مطلوب فرماندهی از منظر اسلام و بیانات رهبری (مدظله‌العالی) می‌باشد. شناسایی عوامل اساسی و تعیین‌کننده در کاربردی بودن تحقیقات حوزه فرماندهی و مدیریت اسلامی، جزء پژوهش‌هایی است که انجام آن ضروری به نظر می‌رسد. اولین گام در این راستا، بررسی و تجمیع تحقیقات انجام گرفته در زمینه فرماندهی مطلوب است. تحقیق حاضر نیز با هدف شناخت وضع موجود تحقیقات گذشته و با استفاده از روش کیفی فراترکیب و روش آنتروپی شانون صورت گرفته است. بدین منظور، ۶۸ مقاله ارائه شده در همایش پیشین «تبیین الگوی فرماندهی مطلوب از منظر اسلام و بیانات مقام معظم فرماندهی کل قوا (مدظله‌العالی)» که در دانشگاه امام علی (ع) برگزار شد، مورد استفاده قرار گرفت و از بین تمامی مقالات، تعداد پنج مقاله برتر انتخاب و تحلیل شد. شیوه تحلیل داده‌ها بر اساس کدگذاری باز می‌باشد. بعد از تحلیل ۸۴ کد، کدهای مشابه در ۳۴ مقوله طبقه‌بندی شد. نهایت ۳۴ مقوله در چهار طبقه اصلی قرار گرفت که عبارتند از: مؤلفه‌های معنوی، مدیریتی، نظامی، رفتاری و فردی. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که بعد معنوی، مؤثرترین عامل در فرماندهی و مدیریت مطلوب مطرح است و سه طبقه دیگر در مراتب بعدی قرار دارند.

واژه‌های کلیدی: فرماندهی معظم کل قوا، فرماندهی مطلوب، فراترکیب، آنتروپی شانون

۱. دکتری مدیریت راهبردی، دانشگاه دفاع ملی، مدرس دانشگاه هوایی شهید ستاری

۲. دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه تربیت مدرس، مدرس دانشگاه هوایی شهید

مقدمه

در جامعه پر تلاطمی که مردم هر لحظه با رویکردی جدید مواجه می‌شوند و معیارها به سرعت تغییر می‌کنند، فرماندهان و مدیران با مشکلی بزرگ مواجه هستند؛ زیرا فرهنگ و علائق آحاد کارکنان و زیردستانشان مدام در حال تغییر است. با توجه به رویکرد کنونی جا افتاده در جهان که مدیریت اقتضایی می‌باشد، می‌توان گفت که الگوهای فرماندهی و مدیریتی باید بنا بر مقتضای شرایط باشند؛ موضوع اشاره شده این پیامد را در پی دارد که باید به صورت پیاپی الگویی متناسب با شرایط ارائه شود، که خود نیاز به تحقیقات وسیع و دقیقی دارد. این تحقیقات هزینه‌بر و زمان‌بر می‌باشند که پس از مدتی به دلیل تغییرات یادشده از کارایی آنها کاسته می‌شود. نظریه‌های کنونی با نگرشی مادی‌گرایانه تدوین شده‌اند و تاکنون نظریه‌ای ارائه نشده که به تغییراتی نیاز نداشته باشد؛ این موضوع، تدوین الگویی جامع و فراتر از دید مادی جهان غرب را بیش از پیش آشکار می‌سازد. این الگو، علاوه بر در نظر گرفتن نیازهای دنیوی، عوامل و انگیزاننده‌های اخروی را نیز مدنظر قرار داده است.

به بیانی دیگر، واژه‌ای به نام «مدیریت و فرماندهی» در تمام کشورهای جهان وجود دارد، اما معنای آن به میزان کم یا زیاد از کشوری به کشور دیگر تفاوت می‌کند (هافستد^۱، ۱۹۹۳). نباید پنداشت که اگر سبکی از مدیریت و فرماندهی در کشورهای توسعه‌یافته غربی مطلوب است، الزاماً بایستی در سایر کشورها نیز قابلیت اجرایی داشته باشد (هیوز، ۱۳۸۴). مفاهیم سازمان و مدیریت و فرماندهی، به گونه‌ای که در فرهنگ آمریکایی تعریف و نهادینه شده است، قابلیت صادر شدن به سایر فرهنگ‌ها را ندارد؛ تفاوت‌های فرهنگی زیادی در شناخت، احساس و انگیزش وجود دارد. روان‌شناسان دریافته‌اند که آنچه جهان‌شمول فرض کرده بودند، تنها در کشورهای غربی صحیح است؛ یعنی در فرهنگ‌های فرد محور (تریاندیس^۲، ۲۰۰۴). سایر فرهنگ‌ها به دلیل تفاوت‌های اساسی در مفروضات خود با فرهنگ غربی، توانایی ترکیب و هضم این تعاریف و مفاهیم را ندارد؛ در واقع باید گفت که انتقال مفاهیم، بدون توجه به زمینه‌های فرهنگی، موجب نوعی دلزدگی و سرخوردگی در فرهنگ‌های دریافت‌کننده مفهوم می‌گردد؛ زیرا آن‌ها ناتوانی خود را در به‌کارگیری مفاهیم و دستیابی به پیشرفت به ناتوانی ذاتی خود

1. Hofstede
2. Triandis

نسبت می‌دهند. در حالی که این امر ناشی از تفاوت‌های فرهنگی است و نه نقصان فرهنگی. واژه -ای که به عنوان «مدیریت»^۱ هم‌اکنون مورد استفاده قرار می‌گیرد، یک واژه آمریکایی است. در بقیه نقاط جهان، نه تنها فعالیت‌های مدیریتی و فرماندهی، بلکه تمام مفهوم مدیریت و فرماندهی ممکن است متفاوت باشد (زاگورسک و همکاران^۲، ۲۰۰۴).

از آنجا که انقلاب اسلامی ایران حاکمیت اصول و ارزش‌های الهی بر محیط اجتماعی از جمله نهادها و سازمان‌های مربوط به آن را ضروری ساخته است، بنابراین تبیین الگویی مطلوب برای مدیریت و فرماندهی اسلامی در سطح کلان یکی از آرمان‌های بسیار مهم این نظام محسوب می‌شود. در اثبات ضرورت الگوی مطلوب فرماندهی اسلامی، دو استدلال مطرح می‌شود: اول «فرهنگ» است. با این توضیح که علم مدیریت به دلیل آمیختگی با فرهنگ غربی، کاملاً پاسخگوی نیازهای مدیریتی و فرماندهی ممالک اسلامی نیست... و اما استدلال دوم، مطیع بودن در برابر اوامر الهی است که برخی از اصول جهان غرب با آن مغایر می‌باشند (پیروز و دیگران، ۱۳۸۶). از سوی دیگر، در چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی داریم: "ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل". همان‌طور که از فرایند بالا نمایان است، رسیدن به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، تنها در صورتی مدنظر است که از هویت اسلامی و انقلابی کشور نشأت گرفته باشد.

طی سال‌ها پس از پیروزی انقلاب و به‌ویژه دو دهه گذشته، پژوهش‌های متعددی در زمینه مدیریت و فرماندهی اسلامی صورت گرفته و پژوهشگران مختلف از اқشار دانشگاهی، نظامی یا حوزوی به اظهار نظر در این زمینه پرداخته‌اند. اما متأسفانه با گذشت بیش از سه دهه از تشکیل جمهوری اسلامی ایران، هنوز نتوانسته‌ایم با تکیه بر انواع مطالعات صورت گرفته در حوزه مدیریت و فرماندهی اسلامی، الگویی جامع و کاربردی برای فرماندهی و مدیریت اسلامی ارائه کنیم. بنابراین شناسایی عوامل اساسی و تعیین‌کننده در کاربردی بودن این تحقیقات در آینده -ای نزدیک جزء پژوهش‌هایی است که انجام آن اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. نخستین گام در این

راستا بررسی و ارائه الگوی مطلوب فرماندهی مطلوب از منظر اسلام و بیانات مقام معظم فرماندهی کل قوا (مدظله العالی) است که موضوع پژوهش حاضر می‌باشد.

برای تحقق این امر از روش فرا ترکیب به منظور مقایسه، تفسیر، تبدیل و ترکیب چارچوب-های مختلف استفاده می‌کنیم. در واقع فرا ترکیب به جای ارائه خلاصه جامعی از یافته‌ها، ترکیبی تفسیری از یافته‌ها را تولید می‌کند. فرا ترکیب با فراهم کردن نگرشی سیستماتیک برای پژوهش‌گران از طریق ترکیب پژوهش‌های ما قبل مختلف به کشف موضوعات و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد. سؤال اساسی تحقیق کنونی را می‌توان بدین گونه بیان کرد: «الگوی جامع برای فرماندهی و مدیریت بر مبنای دین اسلام و بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) چیست؟»

پیشینه پژوهشی

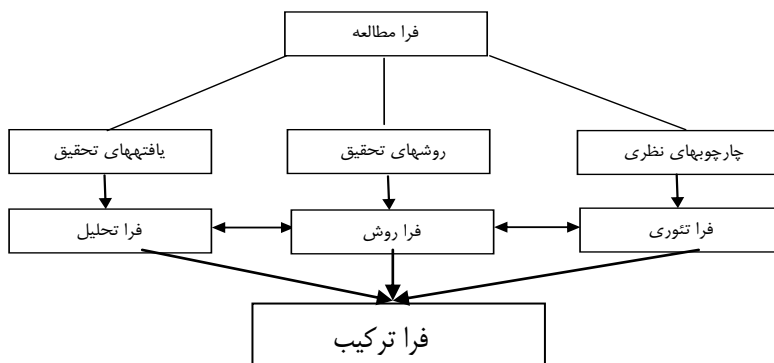
- بابایی و مرادیان (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «الگوی فرماندهی مطلوب از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)»، تشریح می‌کنند که انتظارات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در مورد فرماندهی مطلوب با عنایت به تمرکز خاطر ایشان به اجرای احکام و دستورهای دین مبین اسلام با توجه ویژه به معیارهای مکتبی ارزشی و تخصصی برآورد گردیده است.
- صابری و طایر (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «تبیین اولویت گزینه‌های الگوی فرماندهی مطلوب از دیدگاه مقام معظم فرماندهی کل قوا با روش AHP»، بیان می‌کنند که در خصوص تعیین اولویت گزینه‌های الگوی فرماندهی مطلوب از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) بین دو گزینه رهبری و فرماندهی تصمیم‌گیری می‌نماید.

- شعبانیان و عمرانی (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «ارائه مدل ارزیابی فرماندهان کامل در یگان‌های نیروی زمینی ارتش بر اساس فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)» بیان می‌کند که الگوی مناسب ارزیابی فرماندهان کامل در نیروی زمینی ارتش بر اساس فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای، الگویی دربرگیرنده پنج مؤلفه: بینش و نگرش اسلامی، توانمندی‌های تخصصی فرماندهی، ویژگی‌های شخصیتی، مهارت‌های رهبری، و نظارت و بازرسی است.
- اسفندیاری و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «الگوی فرماندهی مطلوب از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)» که با روش کیفی داده بنیاد انجام گرفته است، الگویی پارادایمی برای فرماندهی مطلوب ارائه نموده است.
- مصطفی‌زاده (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «ارائه الگوی فرماندهی کامل برگرفته از تدابیر و رهنمودهای ولایت امر مسلمین (فرمانده معظم کل قوا)»، رهنمودهای کلیدی و کارگشای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را در مورد بنیان‌های فرماندهی ارائه کرده است.

روش‌شناسی پژوهش

در سال‌های اخیر با رشد پژوهش‌ها در حوزه‌های مختلف علوم و مواجه شدن جامعه علمی با انفجار اطلاعات، اندیشمندان در عمل به این نتیجه رسیده‌اند که اطلاع و تسلط بر تمامی ابعاد یک رشته و به‌روز بودن در این زمینه امکان‌پذیر نیست؛ لذا انجام پژوهش‌های ترکیبی که عصاره پژوهش‌های انجام شده در این موضوع خاص را به شیوه نظام‌مند و علمی فرا روی پژوهشگران قرار می‌دهند، گسترش یافته است (ازکیا و دیگران، ۱۳۸۵).

یکی از روش‌هایی که به منظور بررسی و ترکیب و آسیب‌شناسی پژوهش‌های قبلی در چند سال گذشته معرفی شده، فرا مطالعه^۱ است. فرا مطالعه، تجزیه و تحلیلی عمیق از کارهای پژوهشی انجام شده در یک حوزه خاص است. در سال‌های گذشته بیشتر از فرا تحلیل نام برده شده است ولی باید گفت که فرا مطالعه با واژه‌هایی همچون فرا تحلیل، فرا ترکیب (فرا سنتز)، فرا تئوری و فرا روش متفاوت است. فرا مطالعه تمامی این مفاهیم را در برمی‌گیرد. فرا تحلیل که اغلب در چند سال گذشته به دفعات از آن استفاده شده نوعی فرا مطالعه کمی است که فقط بر روی نتایج پژوهش‌های گذشته انجام می‌گیرد. اگر این فرا مطالعه به صورت کیفی و بر روی مفاهیم مورد استفاده در مطالعات گذشته انجام گیرد، به نام «فرا سنتز یا فرا ترکیب» شناخته می‌شود. اگر این فرا مطالعه فقط در حوزه روش‌شناسی کارهای گذشته باشد، به نام «فرا روش» معروف است و در صورتی که این فرا مطالعه فقط در حوزه مدل‌ها و چارچوب‌های پژوهش‌های گذشته باشد، «فرا تئوری» نامیده می‌شود (پترسون و همکاران^۲، ۲۰۰۱). به طور کلی می‌توان گفت که فرا مطالعه شامل سه قسمت است: فرا تحلیل^۳ (تجزیه و تحلیل محتوای مطالعات اولیه)، فرا روش^۴ (تجزیه و تحلیل روش‌شناسی مطالعات اولیه)، فرا تئوری^۵ (تجزیه و تحلیل تئوری مطالعات اولیه) (بنچ و دی^۶، ۲۰۱۰).

شکل ۱: قسمت‌های یک فرا مطالعه (بنچ و دی، ۲۰۱۰)

1. Meta-study
2. Patterson et al
3. Meta-analysis
4. Meta-method
5. Meta-theory
6. Bench, S, & Day

فرا تحلیل: منظور از فرا تحلیل، تجزیه و تحلیل نتایج یافته‌ها، بحث‌ها و نتیجه‌گیری‌های پژوهش‌های اولیه است (بنچ و دی، ۲۰۱۰). در حقیقت در این بخش به شناسایی استراتژی تجزیه و تحلیل داده‌ها، طبقه‌بندی داده‌ها و بحث و تفسیر یافته‌ها در ارتباط با سؤال‌های پژوهش مورد نظر پرداخته می‌شود (ادوارد و همکاران^۱، ۲۰۰۹).

فرا روش: فرا روش تناسب و درستی روش‌های تحقیق در مطالعات اولیه را بررسی می‌کند. این قسمت شامل تجزیه و تحلیل رویکرد، روش‌های نمونه‌گیری، روش نوشتن فرضیه‌ها، متغیرها، جامعه و نمونه و هر آنچه می‌باشد که به بحث روش‌شناسی مربوط است، (بنچ و دی، ۲۰۱۰).

فرا تئوری: فرا تئوری به تجزیه و تحلیل تمایلات نظری، فرضیه‌ها و تئوری‌های ایجاد شده در مطالعه‌های اولیه می‌پردازد. این قسمت شامل موارد زیر است: الف) بررسی پارادایم‌ها یا مکاتب مورد استفاده در پژوهش‌ها و چارچوب نظری که بر انتخاب سؤال‌های تحقیق، جمع‌آوری داده و تفسیر داده‌ها اثر گذاشته است؛ ب) پیش‌فرض‌های تئوریک ا ارائه‌شده و بررسی اینکه چگونه متن گزارش، ادعای نظری ساخته شده را تحت تأثیر قرار داد؛ ج) روند تاریخی مطالعات و چگونگی سیر تکاملی تئوری در گذر زمان؛ د) تجزیه و تحلیل محتوای سیاسی و اجتماعی - فرهنگی مطالعات صورت گرفته و ه) ارزیابی کیفیت تئوری ایجاد شده (بنچ و دی، ۲۰۱۰).

فرا ترکیب: به طور کلی، فراترکیب کیفی، نوعی مطالعه کیفی است که از اطلاعات و یافته‌های استخراج شده از مطالعات دیگر با موضوع مرتبط و مشابه استفاده می‌کند. در نتیجه نمونه مورد نظر برای فرا ترکیب، از مطالعات کیفی فردی منتخب بر اساس ارتباط آن‌ها با سؤال پژوهش، ساخته می‌شود. فراترکیب، ترکیب تفسیر تفسیرهای داده‌های اصلی نویسندگان اصلی مطالعات اصلی و منتخب است. به طور کلی سه هدف زیر برای فرا ترکیب آورده شده است: ساخت تئوری، شرح تئوری و توسعه مفهومی (زیمیر^۲، ۲۰۰۶).

در این تحقیق از روش هفت مرحله‌ای سندلوسکی و باروس^۳ (۲۰۰۷) استفاده کرده‌ایم که خلاصه این مراحل در شکل شماره دو نشان داده شده است.

1. Edwards et al
2. Zimmer
3. Sandelowski, M. and Barros

شکل ۲: گام‌های فراترکیب

در این تحقیق از روش «فرا ترکیب» برای ارائه الگوی مطلوب فرماندهی از منظر اسلام و بیانات رهبری (مدظله‌العالی) استفاده شده است. برای گردآوری داده‌های تحقیق، از داده‌های ثانویه به نام اسناد و مدارک گذشته استفاده شده است. این اسناد و مدارک شامل تمامی پژوهش‌های صورت گرفته (اعم از پژوهشی و مروری) در زمینه تحقیقات ارائه الگوی فرماندهی از منظر اسلام و بیانات رهبری (مدظله‌العالی) بوده است. این نحوه گردآوری داده‌ها به تحلیل اسنادی نیز معروف است. در فرا ترکیب متن پژوهش‌های گذشته (اعم از مروری و پژوهشی) به‌عنوان داده‌ها محسوب می‌شود که دقیقاً همانند متن مصاحبه مستند شده است.

جامعه آماری این پژوهش شامل ۶۸ مقاله بوده که از بین آنها به روش نمونه‌گیری هدفمند تعداد پنج مقاله انتخاب شد. بعد از شناسایی پژوهش‌های موردنظر، متن این پژوهش‌ها به‌عنوان یک داده برای پاسخگویی به سؤال تحقیق در نظر گرفته شد. بنابراین داده‌ها از نوع داده‌های

کیفی هستند. به علت کیفی بودن داده‌ها (متن^۱)، از یکی از معروف‌ترین شیوه تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی، یعنی «کدگذاری باز» استفاده شده است. این نوع کدگذاری را دقیقاً با مرحله اول کدگذاری داده‌ها در پژوهش‌هایی استفاده می‌کنند که از روش نظریه برخاسته از داده‌ها مشابه است. در این شیوه کدگذاری، کدها از متن مقاله استخراج می‌شود و سپس بر روی این کدهای استخراج‌شده کدگذاری دیگری صورت می‌گیرد که مفاهیم و مقوله‌ها را شکل می‌دهد (متن-کد-مفهوم^۲).

یافته‌ها

به دلیل نبودن چارچوب قبلی در مورد الگوی فرماندهی مطلوب، پس از برشمردن ۸۴ کد باز، در مرحله دوم کدهای باز به ۳۴ مقوله و در نهایت در چهار طبقه به شرح جدول زیر قرار گرفت.

جدول ۱: مقولات و طبقه‌های الگو

معنوی	ولایت مداری
	بصیرت
	پیروی از فرهنگ شهید و شهادت
	اقامه حق
	عدالت محوری
	دین‌داری
	اخلاص عمل
	ساده زیستی
نظامی	دشمن‌شناسی

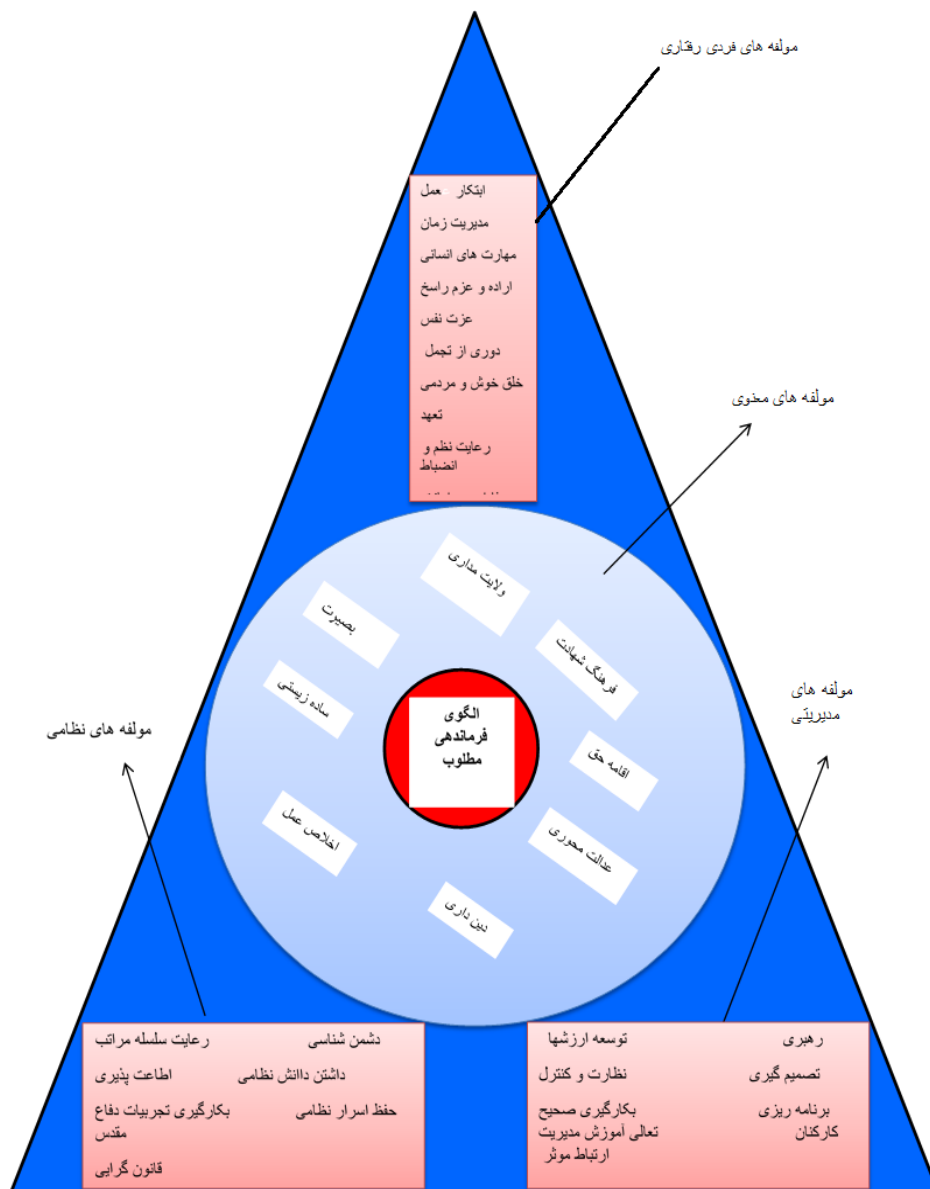
1. text

2. text – code – concept

	داشتن دانش نظامی
	حفظ اسرار نظامی
	قانون‌گرایی و رعایت سلسله‌مراتب
	اطاعت‌پذیری
	به‌کارگیری تجربیات دفاع مقدس
مدیریتی	تعالی آموزش مدیریت
	به‌کارگیری صحیح کارکنان
	نظارت و کنترل
	توسعه ارزش‌ها
	ارتباط مؤثر
	توسعه و پیشرفت
	برنامه‌ریزی
	تصمیم‌گیری
	رهبری
رفتاری و فردی	مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی
	صبر و استقامت
	وفاداری و امانت‌داری
	رعایت نظم و انضباط
	تعهد
	خلق خوش و مردمی بودن
	دوری از تجمل‌گرایی

	عزت نفس
	اراده و عزم راسخ
	مهارت‌های انسانی
	مدیریت زمان
	ابتکار عمل

الگوی پیشنهادی تحقیق برگرفته از تحلیل یافته‌ها

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از پایه‌های بسیار اساسی در پیشرفت علوم «تحقیق» است. هر محققی از نتایج به‌دست‌آمده از تحقیق خود بهره می‌برد و برای خود مسئله‌ای را می‌شکافد و نکته مبهمی را روشن می‌کند؛ در نتیجه در راه پیشبرد علم قدم برمی‌دارد.

هدف از انجام پژوهش‌های علمی، دستیابی به یافته‌هایی است که بر پایه آنها می‌توان با نگرش جدید در خصوص مسئله موجود پرداخت و از این طریق به گسترش مرزهای علم و درعین‌حال رفع مشکلات به طرز نظام‌مند پرداخت.

دلیل انتخاب روش یاد شده این بود که به نظر نمی‌رسد رهبری معظم کل قوا بعد از گذشت دو سال، دیدگاهشان در مورد الگوی فرماندهی و مدیریتی مناسب اسلامی تغییر زیادی کرده باشد. بدین منظور به نظر می‌رسد روش فرا ترکیب که به بررسی مقالات همایش پیشین با همین عنوان می‌پردازد، بهترین روش برای جمع‌بندی و استخراج مدلی فراگیر و جامع برای الگوی فرماندهی و مدیریت از منظر اسلام و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است.

در توضیح الگو می‌توان عنوان کرد که به دلیل نوع حکومت اسلامی، ابعاد معنوی برای فرماندهی و مدیریت مطلوب مهمتر از سایر مؤلفه‌ها است؛ بنابراین به‌عنوان مؤثرترین (نزدیک‌ترین) مؤلفه در الگو ارائه شده است.

معنویت، حلقه مفقود شده زندگی انسان در همه عرصه‌ها و هدایت‌بخش و جهت‌دهنده سلوک آدمی خواهد بود. انسان از آغاز تا فرجام زندگی، به معنویت نیاز ذاتی دارد و هرگاه از چنین نیاز وجودی غفلت کرده به خسارت‌های فراوانی دچار شده و هرگاه که به این نیاز درونی و فطری توجه کند، به آرامش، آسایش می‌رسد و صاحب پیشرفت در ساحت‌های گوناگون زندگی می‌شود. بیان و تبیین ماهیت و معنای معنویت در کنار عرصه‌های سلوک معنوی بر محور بینش و دانش می‌تواند در تولید، توسعه و تعمیق بینش معنوی و گرایش صائب و کنش صادق معنوی نقش برجسته و گره‌گشایی داشته باشد.

امروز جوامع بشری به دلیل دوری از معنویت، حقیقت‌انسانیت، اخلاق و دوری از خداوند، دچار وضعیتی شده‌اند که پیشرفت‌های مادی هم نمی‌تواند آنان را خوشبخت کند. علت این امر چیست؟ آیا بشر امروزی از همیشه ثروتمندتر و عالم‌تر نیست؟ آیا بیش از همیشه با ابزارهای آسان‌کننده زندگی مواجه نیست؟ پس چرا زندگی‌هایشان بی‌معناست؟! دلیل این همه جنگ،

نامردمی و بی‌عدالتی چیست؟ چرا جوانان در ثروتمندترین کشورهای عالم، احساس خوشبختی نمی‌کنند؟ بشر برای خوشبختی چه چیزی لازم دارد که در اختیارش نیست؟ جواب، یک جمله است: «بشر، پیام انبیا را کم دارد»؛ بشر، نسخه آرامش‌بخش انبیا را در دست ندارد، یا به آن عمل نمی‌کند. قرآن، کامل‌ترین نسخه‌ها را در اختیار دارد. جامعه نباید از نظر مادی ثروتمند باشد و از نظر معنی فقیر. جامعه اسلامی بایسته است دارای دو ثروت مادی و معنوی بوده و از فقر اقتصادی، اعتقادی، مادی‌گرایی و معنویت رها شده باشد، در غیر این صورت، هر چند در عرصه اقتصاد ثروتمند باشد همچنان مشکلات بی‌شماری دارد؛ زیرا ثروت مادی تنها برخی از جنبه‌ها و نیازها را پوشش می‌دهد و بسیاری از جنبه‌های وجودی انسانی دچار خلا یا کاستی‌ها است و آرامش درونی را از او سلب می‌کند؛ به عبارت دیگر، مشکل کسی که عاری از معنویت است، جای دیگر است؛ مشکل او یک‌بعدی بودن، تهی‌دست بودن از یک ثروت لازم دیگر است؛ مشکل همت را فقط متوجه یک بخش کردن است (مقام معظم رهبری).

«فرماندهی، یک امر معنوی، یک نوع رهبری، یک نوع اداره همه‌جانبه و یک چیز متکی به ذهن و احساس و عمل و جسم و روح و با سازمان‌دهی و شکل‌سازمانی صحیح است.» (مقام معظم رهبری). پس از تحلیل‌های انجام شده نتایج نشان داد که مؤلفه‌های معنوی عبارتند از: ولایت مداری، بصیرت، پیروی از فرهنگ شهید و شهادت، اقامه حق، عدالت محوری، دین‌داری، اخلاص عمل، ساده زیستی

فرمانده با تصمیماتش شناخته می‌شود. یکی از بزرگ‌ترین و پرمسئولیت‌ترین وظیفه هر فرمانده در محیط کار و در واقع وظیفه بنیادین مدیریتی آنها در محل خدمتی و در رویارویی با حوادث و مسایل محیطی، اخذ تصمیم مناسب است. فرمانده در این خصوص باید در کنار داشتن تجربه اجرایی و عملیاتی، توانایی در وضعیت و ارزیابی آنها داشته و به قدرت تجزیه و تحلیل صحیح مجهز باشد.

به دلیل وضعیت منطقه‌ای و نظامی کشورمان و همچنین سیاست‌ها دین‌مبین اسلام فرماندهان و مدیران، باید از مجموعه دیگری از ویژگی‌ها برخوردار باشند. این گروه از ویژگی‌ها، طبقه‌ای است با نام مؤلفه‌های نظامی که عبارتند از: دشمن‌شناسی، داشتن دانش نظامی، حفظ اسرار نظامی، قانون‌گرایی و رعایت سلسله‌مراتب، اطاعت‌پذیری، به‌کارگیری تجربیات دفاع مقدس پیامبر بزرگوار اسلام (ص) در زمینه اهمیت رهبری و مدیریت می‌فرمایند: "دو صنف هستند

هرگاه صالح باشند، امت صالح خواهند بود؛ فرمودند: علما و مدیران جامعه" (خصال، ج ۳۶: ۱). رهبری به بسیاری از اصول مورد نیاز مدیریتی در سخنانشان اشاره فرموده‌اند؛ از جمله اصول اساسی مدیریت که در سال‌های اخیر توجه ویژه‌ای به آن شده عبارت است از: رهبری، تعالی آموزش مدیریت، به‌کارگیری صحیح کارکنان، نظارت و کنترل، توسعه ارزش‌ها، ارتباط مؤثر، توسعه و پیشرفت، برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری

از سخنان رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) ویژگی‌های دیگری را می‌توان دید که مناسب‌ترین نام برای این گروه «ویژگی‌های فردی و رفتاری» است و ویژگی‌های آن عبارتند از: مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی، صبر و استقامت، وفاداری و امانت‌داری، رعایت نظم و انضباط، تعهد، خلق خوش و مردمی بودن، دوری از تجمل‌گرایی، عزت‌نفس، اراده و عزم راسخ، مهارت‌های انسانی، مدیریت زمان، ابتکار عمل

محققان این چهار گروه از مؤلفه‌ها را در الگویی مثلثی شکل قرار دادند که به دلیل اهمیت، در مرکز این شکل مؤلفه‌های معنوی واقع شده است. در سه رأس دیگر نیز عوامل نظامی، مدیریتی و فردی رفتاری واقع شده که از اهمیت یکسانی برخوردار هستند.

پیشنهادهای

۱. با توجه به اینکه بعد معنوی به‌عنوان مؤثرترین مؤلفه معرفی شده است، لذا پیشنهاد می‌شود که در انتخاب و ارزیابی فرماندهان به بعد معنوی آنها توجه ویژه‌ای گردد.
۲. با عنایت به مشخص شدن ابعاد معنوی (ولایت‌مداری، بصیرت، پیروی از فرهنگ شهید و شهادت، اقامه حق، عدالت محوری، دین‌داری، اخلاص عمل، ساده زیستی) از دیدگاه مقام معظم رهبری پیشنهاد می‌شود فرماندهان این شاخص‌ها را به‌عنوان اصول اساسی فرماندهی مورد توجه ویژه قرار دهند.
۳. با توجه به الگوی ارائه‌شده پیشنهاد می‌گردد که در انتخاب و ارزیابی فرماندهان به مؤلفه‌های مدیریتی، نظامی، فردی و رفتاری توجه ویژه‌ای شود.

۴. با توجه به اهمیت مساوی مولفه‌های مدیریتی، نظامی، فردی و رفتاری پیشنهاد می‌شود در استفاده از این مولفه‌ها این مورد در نظر گرفته شود.
۵. با توجه وضعیت محیطی کشور و واقع شدن در منطقه حساس بین‌المللی و نقش تعیین‌کننده فرماندهان و مدیران در وضعیت کشور، پیشنهاد می‌شود که در انتخاب و به‌کارگیری فرماندهان مؤلفه‌های بالا مدنظر قرار گیرد.

فهرست منابع

- ازکیا، مصطفی؛ توکلی، محمود (۱۳۸۵). فراتحلیل مطالعات رضایت شغلی در سازمان‌های آموزشی، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۲۷، صص ۲۶-۱
- اسفندیاری، خسرو؛ پور صادق، ناصر؛ دهقان، نبی‌الله؛ دهقان، حبیب‌الله (۱۳۹۳). الگوی فرماندهی مطلوب از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)؛ نخستین همایش علمی تبیین الگوی فرماندهی مطلوب از منظر فرماندهی کل قوا (مدظله‌العالی) (حفظه الله تعالی)، مجموعه پنج مقاله برتر، مرکز مطالعات و تحقیقات و تدوین آیین‌نامه‌های رزمی نزاجا.
- بابایی، موسی؛ مرادیان، بهزاد (۱۳۹۳). الگوی فرماندهی مطلوب از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، نخستین همایش علمی تبیین الگوی فرماندهی مطلوب از منظر فرماندهی کل قوا (حفظه الله تعالی)، مجموعه پنج مقاله برتر، مرکز مطالعات و تحقیقات و تدوین آیین‌نامه‌های رزمی نزاجا.
- پیروز، علی آقا، خدمتی، ابوطالب، شفیعی، عباس و بهشتی زاده سید محمود (۱۳۸۶). "مدیریت در اسلام"، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- شعبانیان، سعید؛ عمرانی، مهدی (۱۳۹۳). ارائه الگوی ارزیابی فرماندهان کامل در یگان‌های نیروی زمینی ارتش بر اساس فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) حضرت امام خامنه‌ای، نخستین همایش علمی تبیین الگوی فرماندهی مطلوب از منظر فرماندهی کل قوا (مدظله‌العالی) (حفظه الله تعالی)، مجموعه پنج مقاله برتر، مرکز مطالعات و تحقیقات و تدوین آیین‌نامه‌های رزمی نزاجا.
- صابری، محمود؛ طایر، محمد (۱۳۹۳). تبیین اولویت گزینه‌های الگوی فرماندهی مطلوب از دیدگاه مقام معظم فرماندهی کل قوا با روش AHP؛ نخستین همایش علمی تبیین الگوی فرماندهی

- مطلوب از منظر فرماندهی کل قوا (مدظله‌العالی) (حفظه الله تعالی)، مجموعه پنج مقاله برتر، مرکز مطالعات و تحقیقات و تدوین آیین‌نامه‌های رزمی نزاچا.
- مصطفی‌زاده، مجتبی (۱۳۹۳). ارائه الگوی فرماندهی کامل برگرفته از تدابیر و رهنمودهای ولایت امر مسلمین (فرمانده معظم کل نیروهای مسلح). نخستین همایش علمی تبیین الگوی فرماندهی مطلوب از منظر فرماندهی کل قوا (مدظله‌العالی) (حفظه الله تعالی)، مجموعه پنج مقاله برتر، مرکز مطالعات و تحقیقات و تدوین آیین‌نامه‌های رزمی نزاچا.
- هیوز، آون (۱۳۸۴). مدیریت دولتی نوین، ترجمه سید مهدی الوانی و همکاران، تهران: انتشارات مروارید.
- Amanchukwu, R. N., Stanley, G. J., & Ololube, N. P. (2015). A review of leadership theories, principles and styles and their relevance to educational management. *Management*, 5(1), 6-14. doi.10.5923/j.mm.20150501.02
- Bench, S, & Day, T. (2010), the user experience of critical care discharges: a meta-synthesis of qualitative research, *International journal of nursing studies*, 47(4), 487-499.
- Edwards, M, Davies, M, & Edwards, M. (2009), what are the external influences on information exchange and shared decision-making in healthcare consultations: a meta-synthesis of the literature. *Patient education and counseling*, 75(1), 37-52
- Hofstede, G. (1993). Cultural constraints in management theories. *Academy of management executive*, 7(1), 81-94.
- Johnson, C. E. (2017). Meeting the ethical challenges of leadership casting light or shadow (6th ed.). Los Angeles: Sage.
- Kutsar, V., Ghose, N., & Kutsar, Y. (2014). Leadership analysis using management tools: Steve Jobs. *American International Journal of Contemporary Research*, 4(2), 125-130.
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2016). Designing qualitative research (6th ed.). Los Angeles, CA: Sage.
- Northouse, P.G. (2015). Leadership: Theory and practice (7th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Patterson, B., Thorne, Calnan, C., & Jillings. C. (2001), meta- study of qualitative health research: a practical guide to meta-analysis and meta-synthesis. California Sage.
- Ramalepe, M. L. (2016). Moral purpose driven leadership: A framework for enacting moral purpose. *International Journal of Recent Advances in Multidisciplinary Research*, 3(8), 1774-1780. Retrieved from <http://www.ijramr.com>.
- Sandelowski, M. and Barros, J. (2007), Handbook for Synthesizing Qualitative Research, Springer publishing company Inc.

- Triandis, H.C. (2004). The many dimensions of culture. *Academy of Management Executive*, 18(1), 88-93.
- Zagorsek, H.; Jaklic, M.; Stough, S. J. (2004). Comparing Leadership Practices Between the United States, Nigeria, and Slovenia: Does Culture Matter? *Cross Cultural Management*, 11(2), 16- 34.
- Zagorsek, H.; Jaklic, M.; Stough, S. J.(2004). Comparing Leadership Practices Between the United States, Nigeria, and Slovenia: Does Culture Matter? *Cross Cultural Management*, 11(2), 16- 34.
- Zimmer L. (2006), Qualitative meta-synthesis: a question of dialoguing with texts, *Journal of Advanced Nursing* 53(3), 311–318.